

Kainuun kuopus, Oulun ottopoika

Tutkielma Vaalan maakuntavaihdoksesta ja vaalalaisten maakuntaidentiteetistä 2000-luvulla

Jussi Kärnä
Kandidaatintutkielma
Kulttuuriantropologia
Oulun Yliopisto
Kevät 2023

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
1.1. Tutkimuksen kohde ja tavoitteet	2
1.2. Keskeinen käsitteistö	3
1.3. Maakunnat ja maakuntaidentiteetti	4
2. Vaalan maakuntavaihdon historiallinen kehitys	6
2.1. Säräisniemen pitäjä 1500–1900-luvuilla	6
2.2. Säräisniemestä Vaalaksi 1954	9
2.3. Vaalan maakuntavaihdos 2016	11
3. Maakuntavaihdos haastattelu- ja media-aineistossa	13
3.1. Haastattelu	13
3.2. Media	14
4. Yhteenveto	15
5. Loppusanat	17
Lähdeluettelo	18
Liite: Haastattelun teemalista	

1. Johdanto

Tutkielmani sijoittuu Oulujoen ja Oulujärven rannoilla sijaitsevaan Vaalan kuntaan. Vaala kuului osaksi Kainuun maakuntaa maakuntien tultua osaksi Suomen virallista aluehallintoa vuonna 1994 (1135/1993 2 §), kunnes kunta siirtyi Kainuun maakunnasta osaksi Pohjois-Pohjanmaan maakuntaa vuonna 2016 (100/2015 1:16 §).

Olen kotoisin Vaalan itäisestä naapurikunnasta Paltamosta, lukioni kävin Kajaanissa, josta päädyin opiskelemaan yliopistoon Ouluun. Aluehallintoon liittyvä politiikka ja sen vaikutukset ihmisten arkeen ovat aina kiehtoneet minua. Myös alueellisuuden ja paikallisuuden ilmeneminen ihmisten käsityksissä heidän ympäristöstään ja identiteetistään on mielestäni mielenkiintoinen aihe, jonka tutkimisessa voidaan soveltaa kulttuuriantropologian, historian ja maantieteen käsitteistöä ja tutkimusmenetelmiä.

1.1. Tutkimuksen kohde ja tavoitteet

Tutkielmani aiheena on vuonna 2016 voimaan tullut maakuntavaihdos, jossa Vaalan kunta siirtyi Kainuun maakunnasta osaksi Pohjois-Pohjanmaan maakuntaa. Pohjois-Pohjanmaa ja Kainuu ovat maapinta-alaltaan Suomen toiseksi ja kolmanneksi suurimmat maakunnat, jotka sijaitsevat Perämeren ja maan itärajan välisellä niin sanotulla vyötärön alueella, Lapin maakunnan eteläpuolella. Pohjois-Pohjanmaa levittäytyy Perämeren jokilaaksojen lakeudelta Suomenselän vedenjakajalle ja aina Kuusamoon maan koillisrajalla. ”Kymmenen virran maaksi” maakuntalaulun mukaan kutsuttuun maakuntaan kuuluvat mm. Iijoki-, Oulujoki-, Siikajoki-, Pyhäjoki- ja Kalajokilaaksojen kunnat. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakeskus on väkiluvultaan maan viidenneksi suurin kunta Oulu. Muita tärkeitä seutukeskuksia ovat mm. Raahe ja Ylivieska. Kainuun maakunta sijaitsee Pohjois-Pohjanmaan itäpuolella ja kattaa Oulujokeen laskevan Oulujärven vaaraiset latva-alueet. Kainuun maakuntakeskus on Oulujärven kaakkoispuolella sijaitseva Kajaani. Historiallisesti Pohjois-Pohjanmaa ja Kainuu muodostivat Oulun läänin vuoden 2009 loppuun saakka, jolloin Suomen läänit lakkautettiin (903/2009 2:1 §.)

Vaalan kunta sijaitsee Oulujokivarren ja läntisen Oulujärven alueella, suurin piirtein puolivälissä Oulun ja Kajaanin maakuntakeskuksia. Kunnan pinta-ala on 1763,57 km², joista sisävesiä on 461,19 km² eli noin 26,2 % (Maanmittauslaitos 2022.) Vaalassa asui vuoden 2020 lopussa 2 737 asukasta. Oulujoen niskassa sijaitsevalla Vaalan kirkonkylällä asui vuoden 2020 lopussa 1 183 asukasta, eli noin vajaa puolet koko kunnan asukkaista. Muita merkittäviä alueita kunnassa ovat muun muassa kunnan entinen kirkonkylä Säräisniemi (postinumeroalueen väkiluku

237 vuonna 2020), Veneheitto (229 as.) kunnan länsiosassa, sekä Suomen suurimpiin sisävesisaariin lukeutuva Manamansalo (83 as.). (Tilastokeskus 2022.)

Tavoitteenani on selvittää maakuntavaihdoksen taustaa, tarkoitusperiä ja erityisesti Vaalan kunnan asukkaiden kokemuksia vaihdoksesta sitä ennen ja sen jälkeen. Tarkastelun lähtökohtana on aluehallinnon historia, jossa maakunta käsitetään lähtökohtaisesti osaksi historiaan ulottuvaa yhteiskuntaprosessia (Paasi 1986, 30). Keskeisessä asemassa on tällöin vuonna 2016 toteutuneen maakuntavaihdoksen ymmärtäminen aluehallinnon historiallisessa kontekstissa. Lisäksi pureudun vaihdoksesta käytyyn yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaalalaisten suhtautumiseen kunnan siirtymiseen maakunnasta toiseen. Käytän aineistonani huhtikuussa 2021 tekemääni haastattelua, jossa haastattelin vaalalaista informanttia.¹ Haastattelun lisäksi hyödynnän pääasiassa verkossa julkaistuja Vaalan maakuntavaihdosta käsitteleviä uutisartikkeleita, sekä niihin liittyviä lukijakommentteja. Kummassakin osiossa keskeiseen asemaan nousee vaalalaisten maakuntaidentiteetti, varsinaisen tutkimusongelman painottuessa kahteen pääkysymykseen:

1. Mitkä historialliset prosessit johtivat Vaalan maakuntavaihdokseen?
2. Kuinka maakuntavaihdos ja sen historialliset prosessit ovat vaikuttaneet vaalalaisten maakuntaidentiteettiin?

1.2. Keskeinen käsitteistö

Tutkielmassani käytän pääasiassa Suomen aluehallintoon ja yleismaantieteeseen liittyvää termistöä. Anssi Paasi (1986) määrittelee **alueen** osaksi historiaan ulottuvaa yhteiskuntaprosessia, johon kuuluvat muun muassa talouteen, politiikkaan ja kulttuuriin liittyvät institutionaaliset käytännöt ja rakenteet. Alue ilmenee esimerkiksi hallintoyksikköinä, kouluopetuksessa ja tiedotuksessa.

Ihmisten omien jokapäiväisten rutiinien ja kokemusten kautta heille on syntynyt myös käsitys **paikasta**, joka heijastaa heidän yksilöllistä merkityks maailmaansa. Alue ja paikka ovat usein päällekkäisiä. (Paasi 1986, 29–30.)

Näistä lähtökohdista alueella asuvilla ihmisillä on aluetietoisuuden ja alueen identiteetin kautta muodostunut **alueellinen identiteetti**, jonka avulla he merkityksellistävät itseään osana asuinalueitaan. Ihmisten aluetietoisuus muodostuu heidän tuntemuksistaan alueelle kuulumisesta ja alueen muita asukkaita kohtaan koetusta yhteenkuuluvuudesta. Myös ihmisten tavat hahmottaa aluetta kokonaisuutena sekä alueen erityispiirteiden tiedostaminen ovat osa aluetietoisuutta. Edellä

---

¹ Haastattelu on tehty huhtikuussa 2021 koronan vuoksi etänä, ja haastateltu henkilö on antanut suostumuksen haastatteluun. Tutkielmassa hän esiintyy informanttina. Haastattelun äänite ja litteraatti on tallennettu sähköisinä salasanalla suojattuun kansioon, johon vain tutkielman tekijällä on pääsy.

mainitut erityispiirteet ovat myös osa alueen identiteettiä, joka rakentuu alueen materiaalisesta ja morfologisesta perustasta (alueen fyysinen maantiede) ja sen varaan kehittyneistä yhteisöllisistä instituutioista (talous, hallinto, kulttuuri), alueelle annetuista symbolijärjestelmistä sekä alueen ihmisyhteisön arvoista ja normeista. Nämä alueen ominaisuudet voivat olla alueen sisältä tai ulkoa annettuja ja ne vaikuttavat alueen imagoon, jota ihmisten kokevat aluetta kohtaan. Kokonaisuudessaan alueen identiteetti vaikuttaa myös ihmisten kokemuksiin alueesta ja se on ihmisten alueellisen identiteetin perusta. (Paasi 1986, 36–37.)

Sovellan tutkielmassani alueellisen identiteetin käsitettä, josta käytän ilmaisua **maakuntaidentiteetti** Vaalan maakuntavaihdoksen kontekstissa. Otan huomioon myös vaalalaisten kokemukset paikasta ja sen merkityksistä heidän elämässään maakuntaidentiteetin ja sitä määrittävän aluetietoisuuden valossa. Lisäksi tarkastelen maakuntavaihdoksen historiallisten prosessien näyttäytymistä osana vaalalaisten historiatietoisuutta ja maakuntaidentiteettiä.

1.3. Maakunnat ja maakuntaidentiteetti

Suomen aluehallinto on jakautunut pääasiassa kahteen tasoon: kuntiin, jotka muodostavat sen paikallistason, sekä maakuntiin, jotka toimivat kuntia laajempina seututason hallintoyksikköinä. Laissa maakunnat on määritelty niihin kuuluvien kuntien kautta, jolloin jokaisen kunnan on kuuluttava johonkin maakuntaan. (Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki 614/2021.)

Maakunnat ovat varsin nuori virallisen aluehallinnon yksikkö Suomessa, nykyisen maakuntajaon tultua pääpiirteissään voimaan 1990-luvulla. Maakuntia vanhempi hallinnollinen jako olivat vuoteen 2009 voimassa olleet läänit, jotka pitkin Suomen historiaa toimivat valtio- ja paikallistason hallinnon väliportaana. (Pribilla 2006, 13–14.) Nykyisten maakuntien nuoruudesta huolimatta Suomen jakautuminen maakuntiin ei kuitenkaan ole mitenkään uusi ajatus. Siinä missä läänit olivat nimenomaan osa maan hallinnollista järjestäytymistä, muodostivat maakunnat Suomen kulttuurisen ja yhteisöllisen jaon. Tästä syystä maakuntiin on jo pitkään liitetty ajatus maakuntaidentiteetistä. Etenkin 1800–1900-luvuilla maakuntaidentiteetti usein käsitettiin Suomen kansan jakautumisena maakuntien alueisiin perustuviin heimoihin, joita olivat muun muassa hämäläiset, karjalaiset, pohjalaiset ja savolaiset. Tämän heimojaon rinnalle alkoi hiljalleen syntyä myös perinteisestä maakuntajaosta jossain määrin irrallaan ollut ajatus seuduista ja niiden asukkaiden jakamasta identiteetistä. (Paasi 1984, 10–13.) Tämä kehitys heijastaa osaltaan maantieteen aluekäsitettä, jossa asutuskeskukset muodostavat orgaanisen verkon ihmisten arkisten rutiinien kautta. Tällä toiminnallisuudella oli osansa kyseisten seutualueiden nostamisessa osaksi Suomen aluehallintoa. 1950-luvulta alkaen maan aluehallinnossa alettiin kaipaamaan kuntia laajempia kokonaisuuksia nimenomaan aluesuunnittelun saralla, jolloin muodostettiin kuntien alueellisia

yhteenliittymiä koordinoimaan seudullisia projekteja. Näistä seutukaavaliitoista muodostettiin lopulta nykyiset maakunnat, kun seutukaavaliitot yhdistettiin maakuntaliittojen kanssa 1990-luvulla. (Pribilla 2006, 22–23.) Syntyneiden maakuntien liittojen hallinnollisina toimieliminä toimivat maakuntavaltuustot. Myös nykymaakuntien vastuualueet aluekehityksessä ja ylikunnallisissa projekteissa heijastavat niiden historiaa vanhojen seutukaava- ja maakuntaliittojen perillisinä.

Koska nykyisten maakuntien muodostumisessa on ollut keskeisessä asemassa orgaaninen seututason yhteisöllisyys, ovat maakuntien asukkaiden käsitykset maakuntaan kuulumisesta ja siihen identifioinnista ymmärrettäviä. Suomen alueellisista maakuntaidentiteeteistä on tehty jonkin verran myös tieteellistä tutkimusta. Ville Pitkäsén ja Jussi Westisen Suomen Kulttuurirahaston ja e2-ajatuspajan tutkimushankkeena vuonna 2018 laatima *Sittenkin samanlaisia? – Tutkimus suomalaisten identiteeteistä* käsittelee suomalaisten identiteettikokemuksia, mukaan lukien maakuntaidentiteettejä. Tutkimuksen mukaan kaksi kolmesta suomalaisesta piti maakuntia tärkeänä osana heidän identiteettiään. Myös käsitys heimoidentiteetistä on tärkeää noin vajaan puolelle suomalaisista (Pitkänen ja Westinen 2018, 5.) Tutkimuksesta käy myös ilmi, että lapsuuden maakuntaa kysyttäessä 41 % Kainuussa lapsuutensa viettäneistä piti sitä tärkeänä osana heidän identiteettiään. Myös Kainuussa nykyisin asuvista 31 % piti maakuntaidentiteettiä tärkeänä. Niin ikään Pohjois-Pohjanmaata lapsuuden maakuntanaan korosti 26 % ja nykyisenä asuinmaakuntana 22 %. (Pitkänen ja Westinen 37–38.) Heimoidentiteettiä kysyttäessä 43 % Kainuussa asuvista samaistui kainuulaisheimoon, 62 % Pohjois-Pohjanmaalla asuvista samaistuessa keski- tai pohjoispohjalaiseen heimoon (Pitkänen ja Westinen 2018, 41–42).

2. Vaalan maakuntavaihdoksen historiallinen kehitys

Kuva 1: Säräisniemen kunnan sijainti vuoden 1929 Oulun läänin kartassa. **Lähde: WSOY 1929, Suomenmaa IX**, julkaistu Doria.fi-palvelussa Public Domain -lisenssillä.

2.1. Säräisniemen pitäjä 1500–1900-luvuilla

Suomalainen talonpoikaisasutus tuli Vaalan alueelle 1500-luvulla, jolloin Oulujoen ja Kainuun alueet kuuluivat Limingan suurpitäjään. Vuonna 1559 Manamansaloon rakennetusta kirkosta tuli uuden Oulujärven erämaapitäjän keskuskirkko. Erämaapitäjä kattoi laajan alueen Oulujärven valuma-alueen ympäristössä, käsittäen Kainuun (ml. Vaala) ydinalueen. Seutu oli kuitenkin harvaan asutettua ja

syrjäkylien asukkaat kulkivat Manamansalon jumalanpalveluksissa ja käräjäasioilla vesiteitse kirkkoveneitä käyttäen. Vesireittien tärkeys selittää osaltaan kirkon sijaintipaikkaa Manamansalon saarella. (Mäkelä 2000, 754.)

Ruotsin valta alueella ei kuitenkaan ollut täysin kyseenalaistamaton. Vuonna 1323 solmitun Pähkinäsaaren rauhan raja Ruotsin ja venäläisten välillä oli suurelta osin epämääräinen, mikä johti useisiin rajaselkkauksiin myös Oulujärven alueella. Vuonna 1570 alkanut pitkänä vihana tunnettu sota aiheutti suurta tuhoa seudulla. Manamansalon kirkko pappiloinen poltettiin venäläisten toimesta vuonna 1580 ja vainolaista paennut kirkkoherra surmattiin Muhoksella 1581. Sota autioitti Oulujärven seudun lähes kokonaan ja erämaapitäjä liitettiin takaisin Limingan yhteyteen vuonna 1585. Pitkä viha päättyi lopulta vuonna 1595 Täyssinän rauhaan, jossa Venäjä tunnusti Oulujärven erämaat osaksi Ruotsia. (Mäkelä 2000, 755.)

Kaksi vuotta rauhan solmimisesta Kaarle-herttua (myöhemmin kuningas Kaarle IX) määräsi Oulujärven seudun uudelleenasetettavaksi lupaamalla uudisasukkaille kuuden vuoden verovapauden ja yksinoikeuden Oulujärven kalavesiin. Seutu erotettiin Limingasta toistamiseen vuonna 1599, jolloin uusi kirkko rakennettiin järven kaakkoisrannan Paltaniemelle. Vuonna 1647 Oulujärven vesistön niin sanotun eteläreitintä kylät erotettiin Sotkamon pitäjäksi, joka kattoi nykyisen Sotkamon kunnan lisäksi Kuhmon. Jäljelle jääneen pitäjän nimeksi vakiintui kirkon sijainnin mukaan Paltamo. (Mäkelä 2000, 755.) Alueen läänityksekseen saanut kreivi Pietari Brahe perusti Paltaniemen eteläpuolella sijainneelle Nuasjärvestä Oulujärveen virtaavalle joelle Kajaanin linnan ja kaupungin vuonna 1651. Pienestä kaupungista kehittyi nopeasti alueen hallinnollinen keskus. Vuonna 1786 Oulujärven vesistön pohjoisreitintä kylät ja erämaat erotettiin Paltamosta itsenäiseksi Hyrynsalmen pitäjäksi, joka käsitti Hyrynsalmen nykykunnan lisäksi Puolangan, Ristijärven ja Suomussalmen. (Halila 1954, 487–488.)

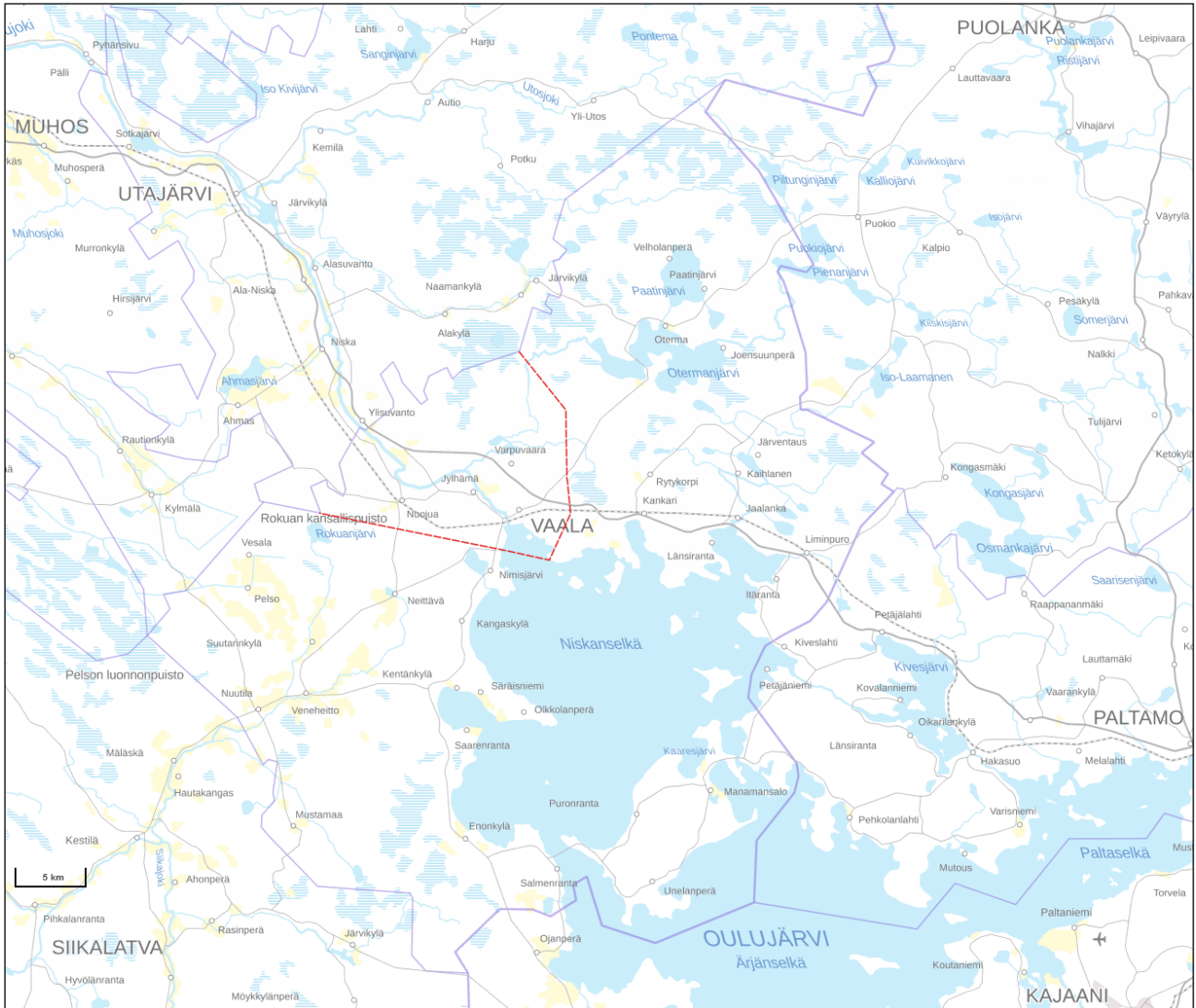
Hyrynsalmen eron jälkeen Paltamon pitäjä koostui Oulujärveä ympäröivistä kylistä. Järven tarjoamista vesireiteistä huolimatta pitkät kirkkomatkat Oulujärven yli olivat raskaita, jonka johdosta järven länsiosien asukkaiden keskuudessa alettiin herätellä ajatusta kappeliseurakunnan perustamisesta. Jo vuosina 1743–1769 asiaa oli puitu Paltamon pitäjänkokouksen lisäksi muun muassa Turun tuomiokapitulissa, joka ei kuitenkaan ollut puoltanut kappelin perustamista vedoten seudun asukkaiden varattomuuteen. Kappeliseurakunnan perustaminen toteutui lopulta vuonna 1779, kappelin valmistuttua Oulujärven länsirannalla sijaitsevalle Säräisniemelle vuonna 1781. Säräisniemen kappeliseurakuntaan kuuluivat nykyisen Vaalan alueelta Säräisniemen lisäksi Jaalangan, Neittävän, Manamansalon, Oterman ja Veneheiton kylät. Lisäksi kappelin yhteyteen tulivat Oulujärven lounaisosien Vuolijoen ja Saaresmäen kylät. Kappeliseurakunta erotettiin Paltamon emäseurakunnasta omaksi seurakunnakseen loppuvuodesta 1864. Emäseurakunnan

kirkkoherralla oli kuitenkin oikeus nauttia kappelin palkkaetuja virkakautensa loppuun saakka, jonka takia Säräisniemen seurakunta itsenäistyi käytännössä vasta vuonna 1882 Paltamon kirkkoherran kuoltua. (Mäkelä 2000, 755–758.)

Itsenäistyvästä Säräisniemen seurakunnasta muodostettiin maallishallinnollinen Säräisniemen kunta vuoden 1865 kunnallishallintomääräyksen myötä. Ensimmäinen kunnanvaltuusto Säräisniemelle valittiin kuntakokouksessa vuonna 1914. Vuoden 1918 kuntavaaleilla valittu valtuusto aloitti toimintansa vuoden 1919 alusta. Vuolijoen ja Saaresmäen kylät erotettiin Säräisniemestä yhdessä Kajaanin Vuottolahden kylän kanssa osaksi uutta Vuolijoen kuntaa vuonna 1916. (Mäkelä 2000, 735–736) Vuolijoki yhdistettiin kokonaisuudessaan osaksi Kajaania valtioneuvoston määräämällä pakkoliitoksella vuonna 2007. (526/2006.)

2.2. Säräisniemestä Vaalaksi 1954

Kuva 2: Kartta Vaalan kunnasta. Säräisniemen kuntaan Utajärvestä vuonna 1954 liitetyn Niskan kylän alueen raja merkitty punaisella katkoviivalla. Lähde: MML: Taustakartta 2022; Peruskarttasarja 1:20 000 1951 ja 1973.

Säräisniemen kunnan alue kattoi Oulujärven läntisen Niskanselän ympäröineet alueet, mukaan lukien Manamansalon saaren sekä Siikajoen laskualueen puoleiset Veneheiton ja Neittävän kylät. Erotuksena oli kuitenkin kunnan etelä- ja pohjoisosien maayhteyden rikkonut Oulujoen niskan alue, joka kuului Utajärven Niskan kylään. Suunnitelmia seudun kunnallishallinnon muuttamisesta oli ollut esillä jo 1920-luvulla, jolloin ehdotettiin kokonaan uuden kunnan muodostamista Niskan, Oterman ja Jaalangan kylistä. Uudelle kunnalle ei kuitenkaan katsottu olleen oikeita edellytyksiä, jolloin Niskan aluetta ehdotettiin liitettäväksi osaksi Säräisniemeä. Säräisniemi kuitenkin asettui hanketta vastaan. Ajatukset alueliitoksesta tulivat jälleen esille vuosina 1940–1941, jolloin Niskan alueen asukkaiden aloitteesta Säräisniemi asetti toimikunnan valmistelemaan liitosasiaa. Hanke ei kuitenkaan edennyt sotavuosien johdosta ennen vuotta 1946, jolloin Säräisniemen kunnanvaltuuston

asettama toimikunta jätti liitoshankkeesta kirjelmän Oulun lääninhallitukselle. Kirjelmässä liitoshankkeen tärkeyttä perusteltiin Säräisniemen kunnan alueellisella hajanaisuudella ja heikolla taloudellisella tilanteella. (Mäkelä 2000, 736.)

Niskan kylän aluetta pidettiin sopivana sijaintina kunnan uudelle keskukselle, koska se sijaitsi Säräisniemen kirkonkylän ja kunnan pohjoisosien kylien välissä. Myös alueen sijainti Kontiomäen ja Oulun välisen junaradan varrella nostettiin esille, Säräisniemen kirkonkylän sijaitessa kaukana radasta. Säräisniemen kunnan talouteen sen sijaan toivottiin pirstystä Niskan alueella sijainneista vesivoimalaitoksista ja niiden verotuloista. Liitoshanke ei saanut kannatusta Utajärven kunnalta ja Oulun läänin maanmittauskonttorilta, koska liitoksen pelättiin supistavan liikaa Utajärven taloutta ja liitosalueen asukkaiden katsottiin vastustavan liitosta osaksi Säräisniemeä. Esille nostettiin myös murteelliset erot, Niskan alueen murteen ollessa lähempänä pohjoispohjalaisen Utajärven puhetapoja, kuin kainuulaisen Säräisniemen vastaavia. (Mäkelä 2000, 736.)

Vastustavista kannoista huolimatta sisäasiainministeriön vuonna 1949 määräämä selvitysmies Jouni Pelttari toimikuntineen asettui vuonna 1951 laatimassaan selvityksessä puoltamaan liitoshanketta. Selvityksen mukaan liitos tekisi Säräisniemen kunnasta alueellisesti ja toiminnallisesti yhtenäisen, kansakoulupiirien ja Oulujoki oy:n voimalaitosten toimialueen sopiessa yhteen uuden kuntarajan kanssa. Pelttarin laatima selvitys sai pääpiirteissään Säräisniemen kunnanvaltuuston hyväksynnän, kun taas Utajärven valtuusto ehdotti alueliitoksen sijaan kokonaista kuntaliitosta yhdistämällä Säräisniemi ja Utajärvi yhdeksi kunnaksi. Seuranneiden neuvottelujen jälkeen liitoshanke sai valtioneuvoston hyväksynnän 13. marraskuuta 1952, jolloin päätettiin Utajärven ja osan alueen asukkaiden vastustuksesta huolimatta liittää Niskan alue Utajärvestä osaksi Säräisniemeä vuoden 1954 alusta alkaen. Liitosalueen merkitys Utajärven kunnalle oli selvä, sillä tiheään asutun 2754 asukkaan alueen menettäessään kunnan silloinen väkiluku väheni 33 % ja pinta-ala 11 %. Säräisniemen kunta sen sijaan laajeni pinta-alaltaan 15 % ja väkiluvultaan jopa 55 %. Koska kunnan hallinnollinen keskus ei enää sijainnut Säräisniemen kirkonkylällä, katsottiin kunnan nimen vaihtaminen perustelluksi. Kunnan nimeäminen uuden kuntakeskuksen mukaan Vaalaksi oli niin kunnanvaltuuston kuin kunnan asukkaidenkin ensisijainen toive, johon myös valtioneuvostokin lopulta yhtyi. Vaalan lisäksi myös Oulujärven kunta -nimeä oli ehdotettu, viittauksena historialliseen Oulujärven erämaapitäjään. Säräisniemi-nimen säilyttämisen kannalla oli sen sijaan vain yksi silloisista kunnanvaltuutetuista. (Mäkelä 2000, 737.)

Kuva 3: Tervaveneen vetäjiä Vaalan Niskakoskella vuonna 1898. Kainuussa poltetulla ja Oulujokea pitkin Ouluun kaupaksi soudetulla tervalla on tärkeä osa kummankin alueen historiassa. Lähde: Inha, I. K., 1898. Museoviraston CC BY 4.0 -lisenssillä julkaisema.

2.3. Vaalan maakuntavaihdos 2016

Uuden Vaalan kunnan osa-alueiden historialliset yhteydet toisistaan eroaviin suuntiin alkoivat ilmetä varsin nopeasti vuoden 1954 alueliitoksen jälkeen. Siinä missä entisen Säräisniemen kunnan kylät olivat aina kuuluneet hallinnollisesti Kajaanin ja Oulujärven piiriin, oli uudella kuntakeskuksella samanlaiset historialliset yhteydet Ouluun ja Oulujokivarteen. Vuosina 1974–1982 suunniteltiin Suomen lääninhallinnon uudistamista perustamalla maahan kolme uutta lääninä, joista yksi oli Oulun läänistä erotettava Kajaanin keskuspaikakseen saava Kainuun lääni. Vuonna 1976 Vaalan kunnanhallituksen asettama työryhmä kartoitti suunnitellun läänijuudistuksen vaikutuksia Vaalan hallinnolliselle suuntautumiselle, muun muassa kysymällä äänioikeutettujen kuntalaisten mielipidettä asiasta. Työryhmän keräämän aineiston mukaan kunnalla oli hallinnolliset yhteydet Kajaaniin suuntaan pääasiassa viranomaisten ja lakisääteisten kuntaliittojen kautta, mutta vapaaehtoinen yhteistoiminta ja yksityissektori suuntautuivat sen sijaan Oulun ja Oulujokilaakson suuntaan. (Mäkelä 2000, 738.)

Lopulta Kainuun läänihanke kuitenkin kariutui, silloisen läänijaon pysyessä voimassa 1990-luvun suurlääniuudistukseen saakka. Lapin ja Oulun läänit olivat ainoat Manner-Suomen lääneistä, joiden alueisiin ei uudistuksen myötä tullut muutoksia. Poikkeuksena vanhaan aluehallintojakoon suurläänien rinnalle muodostettiin vanhojen seutukaavaliittojen alueisiin pääpiirteissään pohjautuva maakuntajako. Uusia maakuntia muodostettaessa useat kunnat saivat valita oman maakunnallisen suuntautumisensa, yhden näistä ollessa Vaala. Koska kunnalla oli perusteltavat historialliset ja toiminnalliset yhteydet niin Pohjois-Pohjanmaalle kuin Kainuuseenkin, ei Vaalan sijoittuminen maakuntajaossa ollut yhtä yksiselitteistä kuin useimmilla muilla kunnilla. Lopulta kunta päätyikin osaksi Kainuuta, mutta yhteiselo osana maakuntaa ei ollut ongelmaton. Vuosina 2005–2012 Kainuussa kokeiltiin maakuntahallinnon mallia, jossa maakuntavaltuusto valittiin suorilla vaaleilla kunnanvaltuustojen valitsemien edustajien sijaan. Vaala oli kuitenkin ainoa Kainuun kunnista, joka ei osallistunut kokeiluun. Vuonna 2011 Vaalan kunnanvaltuusto esitti valtioneuvostolle kunnan haluavan siirtyä osaksi Pohjois-Pohjanmaan maakuntaa. Taustalla vaihdoshaluille ilmoitettiin olleen suunniteltu kuntauudistus, jossa Vaalan kunta olisi mahdollisesti jaettu liitoksilla laajennettavien Kajaanin ja Oulun kesken. 24. marraskuuta 2011 pidetyssä äänestyksessä Vaalan kunnanvaltuusto päätti maakuntavaihdon anomisen puolesta tiukoin äänin 11–10 (Yle Kainuu, 2011). Jo äänestyksen tasaisuus osoittaa, ettei kysymys kunnan maakunnallisesta suuntautumisesta ollut vaalalaisten keskuudessa millään tavoin yksiselitteistä.

Kuntien siirtyminen maakunnasta toiseen ei ollut ennen näkemätöntä, mutta useimmissa tapauksissa maakuntarajaa siirrettiin kunnan liittyessä kokonaan osaksi naapurimaakunnassa sijaitsevaa kuntaa. Valtioneuvosto lopulta hyväksyi Vaalan anomuksen Pohjois-Pohjanmaahan siirtymisestä 5. helmikuuta 2015, maakuntavaihdon tullessa voimaan 1. tammikuuta 2016 alkaen. Vaala siirtyi samalla Kajaanin seutukunnasta osaksi Oulunkaaren seutukuntaa, jonka kuntien muodostamaan terveydenhuollon kuntayhtymään se oli liittynyt jo vuonna 2010 (PPSHP.fi, 2021.)

3. Maakuntavaihdos haastattelu- ja media-aineistossa

3.1. Haastattelu

Haastattelin tutkielmaani varten vaalalaista informanttia. Heti haastattelun alussa informantti nosti esille itävaalalaisten kainuulaisen identiteetin, johon liittyy Vaalan itäisissä kylissä puhuttu Kainuun murre ja alueen läheisyys Vaalan itäisiin naapurikuntiin Paltamoon ja Kajaaniin. Lisäksi hän toi esille entisen Säräisniemen kunnan historiallisen yhteyden Kainuuseen seurakuntajakoon liittyen. Hänen mukaansa kunnan historian osana Kainuuta ja itäisten kylien asiointisuunnan Kajaaniin huomioon ottaen uutinen Vaalan maakuntavaihdoksesta osaksi Pohjois-Pohjanmaata tuntui oudolta:

“Kyllä se silloin kun huomasin tämän uutisen että Vaalan kunta siirtyy lopullisesti Pohjos-Pohjanmaahan, niin kyllä se tuntu tosi ouolta.”

Informantti myös kertoi kunnallispolitiikan kontekstissa kokeneensa Vaalan kirkonkylän suunnan olleen vahvasti kohti Oulujokivarren Utajärveä, Muhosta ja Oulua Vaalan länsipuolella. Hänen mukaansa yhteisiä kunnallisia asioita päätettäessä itävaalalaisena hän koki itsensä vieraaksi. Tästä huolimatta viisi vuotta varsinaisen maakuntavaihdoksen jälkeen hän kertoo asian jo hiljalleen unohtuneen hallinnossa, eikä hänen mielestään maakuntavaihdosta ole enää syytä nostaa esille. Informantti kuitenkin kertoi keskustelleensa kunnallispolitiikassa 1970-luvulla mukana olleen veljensä kanssa Vaalan maakuntavaihdoksesta, ja nosti esille, kuinka kunnan suuntautumista on pohdittu hänen mukaansa käytännössä vuoden 1954 liitoksesta ja nimenvaihdoksesta saakka. Pitkäkestoista maakuntakeskustelua informantti kuvasi “riivaajaksi”, joka on aiheuttanut juovan kunnan päätöksentekoon ja väestöön.

Informantti lisäksi harmittelee Vaalaa ja Manamansaloa käsittelevien aiheiden puuttumista Kajaanissa julkaistavasta Kainuun Sanomista. Hänen mukaansa Kainuun Sanomat ikään kuin luopui kokonaan Vaalan asioiden käsittelemistä maakuntavaihdoksen jälkeen vuonna 2016. Informantti ei myöskään kokenut Oulussa julkaistavasta Kalevasta olleen paikallisuutisten korvaajaksi, eikä kokenut sen lukemista luontevaksi.

Kolmas informantin esille nostama seikka oli Vaalan ja erityisesti Manamansalon asema osana Pohjois-Pohjanmaan julkishallintoa. Informantin mukaan esimerkiksi tiemäärärahoja ja muita valtiolta tulevia rahoitustukia päätettäessä Manamansalo jää usein Pohjois-Pohjanmaan suurempien asutuskeskusten varjoon. Hän kuitenkin nosti esille Vaalan jäsenyyden Oulujärvi Leader -hankkeessa, johon kuuluvat Vaalan lisäksi Paltamo, Puolanka ja Kajaanin maaseutu. Informantin mukaansa hankkeen sisäinen yhteistyö on toiminut hyvin maakuntarajasta huolimatta. Leader-hankkeen lisäksi informantti kertoi yhteistyön sujuvan pääsääntöisesti hyvin myös Oulujokivarren suuntaan esimerkiksi Vaalan ollessa osa Utajärven, Pudasjärven, Iin ja Simon kunnat kattanutta

Oulunkaaren sosiaali- ja terveystyöntekijöitä. Lisäksi informantti otti esille toimivan yhteistyön Rokua Geoparkin sekä matkailua ja markkinointia edistävän Humanopolis Oy:n osalta. Hän kuitenkin nosti esimerkiksi taannoisen rahoitushankkeen, jossa hän kertoi Manamansalon matkailualueen jääneen rahoituksen ulkopuolelle. Hänen mukaansa Manamansalo on kyseisissä päätöksissä usein “ottopojan” asemassa:

“Pikkusen ollaan täällä Manamansalon puolella tässä matkailuasiassa vähän ottopojan asemassa, voisko sanoa.”

Haastattelun lopuksi informantti kertoi toivovansa vaalalaisten voivan yhä hyödyntää Kajaanissa sijaitsevan Kainuun keskussairaalan palveluita, vedoten Vaalan itäosien asiointisuuntaan Kajaanissa.

3.2. Media

Vaalan maakuntavaihdosta käsiteltiin huomattavasti mediassa. Muun muassa Yle julkaisi useita aihetta käsitteleviä artikkeleita. Lisäksi aihe nousi esille myös Kainuun Sanomissa ja Kalevassa. Mediassa toistuvia teemoja ja kysymyksiä olivat Vaalan kunnan jakautuminen Oulun suuntaan suosivaan länsiosaan ja Kajaania suosivaan itäosaan. Vaalan kuulumista Kainuuseen perusteltiin Säräisniemen historialla osana Kainuuta, minkä lisäksi tuotiin esille erityisesti itävaalalaisten “juurtuneet” kokemukset kainuulaisuudesta. Sen sijaan Vaalan maakuntavaihdosta osaksi Pohjois-Pohjanmaata perusteltiin Oulun seudun asemalla Pohjois-Suomen taloudellisena kasvukeskuksena. Verrannaisesti Kainuu ja Kajaani koettiin taloudellisesti heikoksi ja kuihtuvaksi, toisaalta Kainuun taloudellinen taantuminen esitettiin perusteeksi saada suurempia rahoitustukia Vaalaan. Pohjois-Pohjanmaan väestöllinen ja alueellinen laajuus koettiin kasvun lisäksi myös mahdollisena uhkana Vaalan jäädessä maakunnan isompien jäsenkuntien varjoon päätöksenteossa ja rahoitusasioissa.

Ylen verkkouutisissa 17.6.2016 julkaistussa artikkelissaan *Maakunnan vaihtuminen on ollut kova pala* Katja Oittinen haastattelee vaalalaista matkailuyrittäjä Pentti Huovista, jonka mukaan Vaalan maakuntavaihdos on saanut hänet pohtimaan omantunnon kysymyksiä. Huovinen muun muassa miettii, voiko hän markkinoida itseään enää kainuulaisena yrittäjänä, kun uusi virallinen maakuntaraja “alkaa vasta kahden kilometrin päästä.” Huovinen kuvailee kokevansa itsensä “jotenkin kodittomaksi” sekä kertoo, kuinka niin Itä-Vaalan paikallisten kuin alueella mökkeilevienkin keskuudessa on keskusteltu itävaalalaisista “unohdettuna kansana”, koska alueen asiat eivät ole enää esillä Kajaanissa eivätkä Oulussa. (Oittinen 2016.)

Niin ikään Ylen 31.12.2015 julkaisemassa Arto Loukasmäen artikkelissa *Maakunnan vaihtuminen ei ole juhlan paikka* haastateltu manamansalolainen yrittäjä ja kauppias Tiina Ala-Opas kuvailee maakuntavaihdoksen aiheuttaman keskustelun tyyntyneen vuoden aikana paljon. Vaikka Ala-Opas

kertoo kunnan suuntautuvan luontevasti Ouluun päin, kuvailee hän Itä-Vaalan maantiedettä ja kansan luonnetta enemmän kainuulaiseksi. Ala-Opas painottaa Oulujärven olevan paikkana vahvasti kainuulainen. (Loukasmäki 2015.)

Mediajulkaisujen lisäksi maakuntavaihdos herätti kiivastakin keskustelua verkkolehtien kommenttipalstoilla. Kommenteissa tulivat esille niin maakuntavaihdosta puoltavat kuin vastustavat näkemykset, joissa kuitenkin käsiteltiin samoja seikkoja. Vaalan siirtymistä osaksi Pohjois-Pohjanmaata keuhuttiin Kalevan kommentteissa hyväksi ratkaisuksi, jota joidenkin kommentoijien mukaan olikin jo odotettu kauan. Puoltavat kommentit esittivät Kainuun usein huonossa valossa muun muassa taloudellisissa asioissa, joissakin kommentteissa jopa ennakoitiin muidenkin Kainuun kuntien liittyvän osaksi Pohjois-Pohjanmaata ennen pitkää. Sen sijaan maakuntavaihdosta vastustavissa kommentteissa vaihdos esitettiin usein epäluonnollisena taloudellisten etujen tavoitteluna. Ratkaisuna Vaalan alueelliseen hajanaisuuteen kommentoijat usein esittivät Vaalan itäosien liittämistä osaksi Kajaania. (Hakkarainen 2011; Kaleva 2015; Moilanen 2015.)

4. Yhteenveto

Tarkastellessani tutkielmani aineistoa maantieteen aluekäsitteistön valossa havaitsin itävaalalaisten tavoissa käsitellä maakuntavaihdosta selvää ristiriitaa heidän aluetietoisuutensa ja virallisen institutionaalisesti määritellyn alueen välillä. Aineistossa nousee useaan otteeseen esille itävaalalaisten kokemus itsestään kainuulaisina ja heidän kotipaikastaan osana Kainuuta. Kainuulaisuuden kokemus on aineistossa usein yhteydessä itävaalalaisten puhumaan murteeseen ja ”kainuulaiseen olemukseen”. Itävaalalaisten aluetietoisuus osana Kainuuta yhdistyy paljolti heidän arkisiin yhteyksiinsä, sillä aineistossa nousee useaan otteeseen esille Itä-Vaalan asukkaiden asiointisuunta Kajaanissa, siinä missä Länsi-Vaalan asukkaat suosivat asioimista Oulussa. Tämä nousi esille myös tekemässäni haastattelussa, jossa haastateltava kertoi itävaalalaisten suosivan asioimista esimerkiksi Kajaanin keskussairaalaan. Asiointisuunnat selittyvät paljolti välimatkoilla: Vaalan kirkonkylältä on teitse suurin piirtein yhtä pitkä matka niin Ouluun, kuin Kajaaniinkin, kun taas kunnan itäosista on selvästi lyhyempi matka Kajaaniin. Toisaalta tämä näkyy etenkin kuntaliitoskysymyksissä vaalalaisten haluna säilyttää Vaala itsenäisenä kuntana sen sijaan että kunnalliset palvelut siirtyisivät kirkonkylältä maakuntakeskuksiin.

Vaalan maakunnallinen suuntautuminen institutionaalisen alueen paikallisuutena on puolestaan yhteydessä entisen Säräisniemen, kuin myös nykyisen Vaalankin, historiaan osana Kainuuta. Osa vaalalaisista kokee itsensä kainuulaisiksi, koska heidän kotipaikkansa on historiallisesti kuulunut osaksi Kainuuta. On kuitenkin hyvä huomata, ettei vuonna 1954 Utajärvestä

erotetulla Vaalan kirkonkylän seudulla ole samanlaista historiallista yhteyttä Kainuuseen kuten entisellä Säräisniemen kunnalla on. Koska nykyinen Vaala koostuu kahdesta historiallisesti eri aluekokonaisuuteen suuntautuneesta osasta, on ymmärrettävää, että paikallishistoriaa painotetaan paljon Vaalan maakunnallisen suuntautumisen kontekstissa. Tässä tapauksessa paikallishistoriaan nivoutuvat lisäksi vaalalaisten sukuhistoriat. Haastattelemani vaalalainen kunnanvaltuutettu muun muassa nosti esille hänen sukunsa pitkän historian Manamansalossa. Lisäksi myös muun muassa murteilla ja perinteillä on oma osansa siinä, miten vaalalaiset määrittelevät maakuntaidentiteettinsä. Toisaalta siinä missä monella itävaalalaisella on heidän sukujensa kautta pitkä yhteys kainuulaisuuteen, on Vaalan kirkonkylän seutu saanut asukkaita myös myöhemmin muun muassa Jylhämän ja Nuojuan vesivoimaloiden rakentamisen yhteydessä. (Wikman 2022, 47–48.) Seudulle muualta muuttaneilla vaalalaisilla ja heidän jälkikasvullaan ei siis ole samanlaista sukuhistoriallista yhteyttä Kainuuseen kuin monella itävaalalaisella on.

Myös vaalalaisten paikkakokemuksilla on osansa heidän maakuntaidentiteettiinsä. Entisen Säräisniemen kunnan alue on vahvasti sidoksissa Kainuun merenäkin tunnettuun Oulujärveen, joka yhdistää aluetta Kajaanin ja Paltamon kanssa. Sen sijaan Vaalan kirkonkylän seudun olemusta hallitsee Oulujoki, joka luo alueelle yhteyttä Utajärven ja Muhoksen kanssa. Toisaalta Säräisniemen kuntaan kuuluneet Veneheiton ja Neittävän kylät sijaitsevat Siikajokeen laskevan Neittävänjoen varrella Oulujärven valuma-alueen sijaan.

Vaalan maakuntavaihdosta suunniteltaessa ja sen lopulta toteuduttua suurimpina huolenaiheina esitettiin kunnan asema Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa. Useat kommentoijat pelkäsivät pienen Vaalan jäävän liian helposti maakunnan suurempien kuntien, pääasiassa Oulun, jalkoihin maakunnallisia päätöksiä tehdessä. Vaikka Pohjois-Pohjanmaa nähdään usein taloudellisesti ja väestörakenteellisesti elinvoimaisena, nähtiin myös Kainuun kuntien saamat valtion aluetuet hyvänä syynä pysyä osana maakuntaa. Tämä nousi esille myös haastattelussa, jossa haastateltava viittasi maakunnallisten tiemäärärahojen menevän pääasiassa Oulun seudulle, Vaalan syrjäiteiden jäädessä ilman.

Anssi Paasin (1986, 34–35) määritelmä ihmisten alueellisesta identiteetistä näkyy hyvin Vaalan maakuntavaihdoksen kontekstissa. Vaikka virallinen hallintoalueen muutos ei ole suoraan muuttanut vaalalaisten maakuntaidentiteettiä, on heidän kotikuntansa siirtyminen Kainuusta osaksi Pohjois-Pohjanmaata ollut monelle vaalalaiselle ristiriidassa heidän maakuntaidentiteettinsä kanssa. Koska Vaalan kuuluminen osaksi Kainuuta on ollut yksi niistä tekijöistä, jotka ovat luoneet osalle vaalalaisista kokemuksen kainuulaisesta maakuntaidentiteetistä, on kunnan siirtyminen toiseen maakuntaan tuonut särön siihen, miten he määrittelevät oman alueellisen identiteettinsä. Toisaalta kunnan ”äkillinen” maakuntavaihdos ei myöskään saanut aineistossa esiin tulleita vaalalaisia

muuttamaan maakuntaidentiteettiään, vaan he jatkoivat itsensä määrittelemistä kainuulaisiksi myös maakuntavaihdoksen jälkeen. Tämä kertoo maakuntaidentiteetin olevan riippuvainen myös muista tekijöistä kuin vain siitä, mihin maakuntaan ihmisten kotikunta virallisesti kuuluu.

Riippumatta kunnan virallisesta maakunnallisesta suuntautumisesta, on nykyinen Vaalan kunta jo pitkään tehnyt yhteistyötä niin Pohjois-Pohjanmaan kuin Kainuunkin suuntaan. Vaala oli esimerkiksi osana Oulunkaaren sosiaali- ja terveystyöntekijäyhtymää jo ennen kunnan siirtymistä osaksi Pohjois-Pohjanmaata, kun taas maakuntavaihdoksen jälkeen kunta kuuluu yhä Oulujärvi Leader -hankkeeseen yhdessä kainuulaiskuntien kanssa. Toisaalta Vaala osallistui Kainuun maakuntahallintokokeiluun ainoastaan tarkkailijajäsenenä, vaikka kunta olikin virallisesti osa maakuntaa. Vaalan hallinnollinen tasapainoilu kahden maakunnan välillä heijastaa hyvin kunnan jakautuneita asiointisuuntia, jotka ovat usein tarjonneet kunnalle valinnanvaraa sen etsiessä yhteistyösuuntaa.

5. Loppusanat

Tutkielman tekeminen Vaalan maakuntavaihdoksesta on ollut minulle suuri ilo. Kun vaihdoksen toteutumista uutisoitiin vuoden 2015 paikkeilla, minulla heräsi halu päästä kartoittamaan vaihdoksen historiaa ja vaalalaisten kokemuksia sitä kohtaan. Vaikka aluehallinto ja siihen liittyvät poliittiset prosessit varmasti vaikuttavat monelle varsin puuduttavilta aiheilta, ovat niiden vaikutukset ihmisten arkeen mielestäni tarpeellinen ja antoisa tutkimuskohde, jota haluan tarkastella myös jatkossa.

Vaala lisäksi maakunnasta toiseen vaihtaneita kuntia on useita. Suurin yksittäinen joukko muutoksia tapahtui vuonna 2021, kun yhteensä viisi kuntaa siirtyi maakunnasta toiseen. (Valtiovarainministeriö 2019.) Näiden maakuntavaihdosten lisäksi on myös muita aikaisemmin tapahtuneita vaihdoksia, jotka kaikki olisivat varmasti mielenkiintoisia tutkimuskohteita jatkotutkimusta varten. Myös kuntaliitokset ja pienemmät kuntien väliset alueliitokset olisivat hyvä kultuuriantropologinen tutkimuskohde, sillä niiden vaikutukset ihmisten arkeen voivat olla suuriakin. Kuntaliitoskysymykset olisivat etenkin Vaalan suhteen antoisa aihe, sillä liitoskysymyksissä nousee usein esille kunnan jakaminen itä-länsi-suuntaisesti kunnan asiointisuuntien perusteella. Vaikka kyseisiä aiheita onkin tutkittu etenkin maantieteiden saralla, olisi mielestäni antropologialla paljon annettavaa etenkin asukkaiden omien kokemusten ja mielipiteiden esiin tuomisessa. Suomen aluehallinnon tyrskyisessä ilmapiirissä tähän on varmasti paljon mahdollisuuksia myös tulevaisuudessa.

Lähdeluettelo

1. Haastattelu

Tutkielmaa varten on haastateltu yhtä informanttia 30. huhtikuuta 2021.

2. Painetut ja sähköiset lähteet

- Hakkarainen, Petri (24.11.2011). *Vaala jättää Kainuun maakunnan*. Kaleva. Viitattu 03.04.2023. URL: <https://www.kaleva.fi/vaala-jattaa-kainuun-maakunnan/1836613>
- Halila, Aimo (1954). *Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia V*. Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliitto ja Lapin maakuntaliitto
- Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki 29.6.2021/614
- Kaleva (05.02.2015). *Vaala siirretään vuonna 2016 Pohjois-Pohjanmaahan*. Kaleva. Viitattu 03.04.2023. URL: <https://www.kaleva.fi/vaala-siirretaan-vuonna-2016-pohjois-pohjanmaahan/1892162>
- Laki alueiden kehittämisestä 10.12.1993/1135 2 §
- Laki valtion aluehallinnon uudistamista koskevan lainsäädännön voimaantulosta 20.11.2009/903 2:1 §
- Loukasmäki, Arto (31.12.2015). *Maakunnan vaihtuminen ei ole juhlan paikka*. Yle uutiset. Viitattu 28.03.2022. URL: <https://yle.fi/uutiset/3-8563909>
- Maanmittauslaitos (2022). *Suomen pinta-ala kunnittain 1.1.2022*. Viitattu 06.04.2022. URL: https://www.maanmittauslaitos.fi/sites/maanmittauslaitos.fi/files/attachments/2022/01/Vuoden_2022_pinta-alatilasto_kunnat_maakunnat.pdf
- Moilanen, Jorma (30.1.2015). *Vaalan jakaminen ei olisi aivan helppoa*. Kainuun Sanomat. Viitattu 03.04.2023. URL: <https://www.kainuunsanomat.fi/kainuun-sanomat/kainuu/vaalan-jakaminen-ei-olisi-aivan-helppoa/>
- Mäkelä, Simo (toim.) (2000). *Vaala – Oulujärven pitäjä*. Vaalan kunta.
- Oittinen, Katja (17.6.2016). *Maakunnan vaihtuminen on ollut kova pala*. Yle uutiset. Viitattu 28.03.2022. URL: <https://yle.fi/uutiset/3-8953340>
- Paasi, Anssi (1984). *Suomen väliportaan aluejärjestelmän kehitys ja hahmottuminen suomalaisten aluetietoisuudessa*. Suunnittelumaantieteen yhdistys ry.
- Paasi, Anssi (1986). *Neljä maakuntaa: maantieteellinen tutkimus aluetietoisuuden kehittymisestä*. Joensuun yliopisto.
- Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2018). *Sittenkin samanlaisia? – Tutkimus suomalaisten identiteeteistä*. e2 ja Suomen Kulttuurirahasto. Viitattu 28.02.2023. URL: <https://www.e2.fi/hankkeet-ja-julkaisut/julkaisut/sittenkin-samanlaisia-tutkimus-suomalaisten-identiteeteista.html>

- Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri (5.11.2021). *Dokumenttipankki*. Viitattu 10.04.2023. URL: <https://www.ppsHP.fi/Dokumenttipankki/Hoitoketjutiedot-kuntatiedot/Sivut/Vaala.aspx>
- Pribilla, Marco (2006). *Maakunnat vastaan läänit – 1990-luvun aluehallintouudistus poliittisena prosessina*. Suomen Kuntaliitto.
- Tilastokeskus (2022). *Kuntien avainluvut*. Viitattu 06.04.2022. URL: <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html>
- Valtioneuvoston päätös maakunnista 05.02.2015/100 1:16 §
- Valtioneuvoston päätös Vuolijoen kunnan liittämistä Kajaanin kaupunkiin 21.06.2006/526
- Valtiovarainministeriö (2019). *Valtioneuvosto päätti maakuntajaosta*. Viitattu 08.05.2023. URL: <https://valtioneuvosto.fi/-/10623/valtioneuvosto-paatti-maakuntajaosta>
- Wikman, Irma (2022). Yhtiön kainalossa. Teoksessa Salla Marjakangas (toim.), *Tarinoita Oulujoen vesistön voimalaitoskylistä ja rantatörmiltä* (s. 46–48). Vesivoiman kulttuuriperintö -hanke, Pohjois-Pohjanmaan liitto. Viitattu 10.05.2023. URL: <https://vekuvaku.eu/fi/joki/oulujoen-vesisto/ajankohtaista/tarinoita-oulujoen-vesiston-voimalaitoskylista-ja-rantatormilta/>
- Yle Kainuu (25.11.2011). *Vaala haluaa eron Kainuusta*. Yle uutiset. Viitattu 14.02.2023. URL: <https://yle.fi/a/3-5458336>

3. Kuvat / Kartat

- Kuva 1: Maanmittaushallitus (1929). *Oulun lääni, eteläosa: Suomenmaa-teoksen IX osan karttaliite*. WSOY. Kansalliskirjaston Public Domain -lisenssillä uudelleenjulkaisema. Haettu 30.09.2022. URL: <http://www.doria.fi/handle/10024/115916>
- Kuva 2: Maanmittauslaitos: *Taustakartta 2022*. Viitattu 17.01.2023. URL: <https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/> ;
Peruskarttasarja 1:20 000 1951 ja Peruskarttasarja 1:20 000 1973. Viitattu 17.01.2023. URL: <https://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>
- Kuva 3: Inha, I. K. (1898). *Tervavenettä vedetään Vaalan Niskakoskella*. Museoviraston CC BY 4.0 -lisenssillä julkaisema. Haettu 08.05.2023. URL: <https://finna.fi/Record/museovirasto.2AB5E43DD6718BCBF94DB9EC42AF0C6D?sid=295915726>

Liite: Haastattelun teemalista

Mihin maakuntaan, jos ollenkaan, koet itse kuuluvasi?

- Onko maakuntaidentiteetti näkyvillä Vaalassa?
  - Kokevatko mielestäsi vaalalaiset itsensä kainuulaisiksi, pohjoispohjalaisiksi vai molemmiksi?
  - Miten se ilmenee?
  - Missä tilanteissa?
  - Esimerkkejä?
  - Miten siitä puhutaan?

Oliko Vaalan kunnan vaihdos Kainuun maakunnasta Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan vuonna 2016 mielestäsi perusteltua ja/tai haluttua?

- Miten itse suhtauduit vaihdokseen?
- Miten koit muiden vaalalaisten suhtautuvan asiaan?
  - Alueelliset erot Vaalan eri osien välillä?
  - Käytiinkö vaihdokseen liittyen keskustelua kuntalaisten parissa?
  - Miten ilmeni?
  - Millaisissa tilanteissa?
  - Esimerkkejä?
  - Miten asiasta puhuttiin?
- Onko maakuntavaihdos vaikuttanut käytännön elämään?
  - Esimerkiksi asiointi? Maakuntaliitot ja muut talous-poliittiset asiat?
    - Terveys- ja sairaalapalvelut
    - Yrittäjien asema, esim. EU-hankkeet ja rahoitus
  - Vaihdoksen näkyvyys ja vaikutukset kylätoiminnassa?
  - Maakunnan näkyvyys Vaalan kunnan ja yhdistysten/yritysten markkinoinnissa?
    - Oulujärvi – Kainuun meri

Maakunta- ja SOTE-uudistuksen myötä Suomen maakunnille ollaan perustamassa vaaleilla (2022) valittavat maakuntahallinnot. Vaaleissa käytettäisiin koko maakunnan kattavaa vaalipiiriä, eikä Kainuun maakuntahallinnon (2004–2012) tapaista kuntakohtaista paikkamäärää.

- Olisiko mielestäsi Vaalan parempi olla osana Pohjois-Pohjanmaan vai Kainuun maakunta tulevan uudistuksen myötä?
  - Onko Oulun ja Kajaanin suunnilla eroa?